

# KEMALİST DEVRİM: YENİ ALFABE, TÜRKÇE EZAN, TÜRKÇE KURANI KERİM

8 Ağustos 2021

Yıldırım Koç

Kemalist Devrimin ana amaçları, (1) insanları başka insanların kulluğundan kurtarmak, (2) devralınan toplumdaki Türk milletini biçimlendirmek ve (3) bağımsız bir Türk devleti kurmaktır.

Yeni alfabe, Türkçe ezan ve Türkçe Kurani Kerim bu amaçlara yönelik girişimlerdi.

1 Kasım 1928 gün ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun ile din adamları tabakasının toplumsal ve siyasal güç ve etkisine önemli bir darbe indirildi.

Türkçe'nin yapısına uygun olmayan Arap harflerinin öğrenilmesi zordu. Cumhuriyet'in devraldığı nüfus içinde okuma yazma bilenlerin sayısı ve oranı çok düşüktü. Okuma yazma bilmek toplumda önemli bir güç ve itibar kaynağıydı. Din adamları, medrese eğitimi sırasında okumayı ve yazmayı öğreniyorlar ve bu bilgilerinden toplumsal ilişkilerinde yararlanıyorlardı. Askerdeki oğluna mektup yazdıracak veya oğlundan gelen mektubu okutacak olan kişi, Arap harflerini bilen kişiden yardım istediğinde, onun kendi hayatına karışma imkanını da yaratıyordu. Arap harflerinin Türkçe'ye uymaması, yazı dilinde Arapça sözcüklerin yaygınlaşmasına da yol açıyordu. Bu ise milli kimliğin gelişmesi açısından çok sakıncalıydı.

Tekin Alp, bu dönemdeki havayı şöyle anlatmaktadır: "Diğer bazı kimseler, yine ağızdan kulağa şöyle fısıldaşıyorlardı: 'Yeni harfler, bize yalnız eski edebiyatımızı tamamen unutturmakla kalmıyacak, aynı zamanda, bin türlü zahmetlerle okuyup yazma öğrenenler, birdenbire ümmi (okuma yazma bilmeme durumu, Y.K.) kesilecek.' " (Tekin Alp, **Kemalizm**, Cumhuriyet Gazete ve Matbaası, İstanbul, 1936, s.110)

Yeni alfabenin kabulü ve eski yazının kullanımının yasaklanmasıyla, Arap harfleri konusunda bilgisini başka kişiler üzerinde etki yaratmada kullanan bazı din adamlarının diğer toplum kesimleri üzerindeki etkisi önemli ölçüde azaldı.

1353 sayılı Yasada Arap harflerinin kullanılmasının yaptırımını belirtilmemişti. Bu konu da 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 526. maddesine 11 Haziran 1936 gün ve 3038 sayılı Kanunla getirilen ekle düzenlendi: "Şapka iktisası hakkındaki 671 numaralı kanunla Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkındaki 1353 numaralı kanunun koyduğu memnuiyet veya mecburiyetlere muhalif hareket edenler üç aya kadar hafif hapis veya on liradan iki yüz liraya kadar hafif para cezasile cezalandırılırlar." (**Resmi Gazete**, 23.6.1936)

3 Mart 1924 gün ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğrenim Birliği Yasası) ile tüm okulların Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanması sağlandı. Böylece Şer'îye ve Evkaf Vekâleti veya özel kişi veya kurumlarca yönetilen tüm medrese ve okullar, dini temelli eğitim sisteminin dışına çıkarıldı. Eğitimde bu bütünleşmenin uluslaşma sürecine de büyük katkısı oldu.

## TÜRKÇE EZAN, TÜRKÇE KURANI KERİM (TANRI BUYRUĞU)

Daha sonra ezan ve kametin Türkçe okunması gündeme geldi.

Ziya Gökalp'in "Vatan" şiirinin ilk kıtası şöyleydi: Bir ülke ki camiinde Türkçe ezan okunur,/Köylü anlar manasını namazdaki duânın.../Bir ülke ki mektebinde Türkçe Kur'an okunur./Küçük büyük herkes bilir buyruğunu Hüdâ'nın./Ey Türkoğlu, işte senin orasıdır vatanın!

Bu şiirde dile getirilen amaç doğrultusunda İttihat ve Terakki Cemiyeti de adımlar atmış, Kur'an'ı Türkçeye çevirtmiş, cuma hutbelerinin Türkçe yapılmasını sağlamıştı. (Aybars, E., **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I**, 8. Basım, ErcanYay., İzmir, 2003, s.77) Ancak bu konudaki esas büyük adım cumhuriyetin gündemine 1932 yılında geldi.

Edirne milletvekili Şeref Aykut, 1936 yılında yayımlanan *Kamâlizm* kitabında bu konuda şu değerlendirmeyi yapıyordu: " 'Din âlimlerinin, fasihlerin hokkalarındaki mürekkepler, şehitlerin kanlarından daha kutsal, daha mübarektir' diyen ve zalim, kan içen sultanların her yaptığı delilikleri,

çılgınlıkları, Tanrı işi, mucize, keramet, ilham eseri sayan, padişahları Tanrı kuvveti gösteren bu softalar, bu din uluları, Türkün anlamadığı bir dil ile yazılmış kitaplardan hükümler çıkararak, halka yuttura yuttura bu güzel yurdu, bu uçmakları imrendiren vatani baykuş yuvasına çevirmişlerdir.” (Aykut, Ş., **Kamâlizm (C.H.Partisi Programının İzahı)**, Muallim Ahmet Halit Kitap Evi, İstanbul, 1936, s.38)

Kur’an-ı Kerim’in Türkçe tercümesi ilk defa olarak İstanbul Yerebatan Camiinde Hafız Yaşar (Okur) tarafından 22 Ocak 1932 tarihinde okundu. 2 Haziran 1932 günü de İstanbul Süleymaniye Camiinde ilk Türkçe hutbe okundu.

Diyanet İşleri Başkanlığı’nın 18 Temmuz 1932 günlü genelgesiyle ezanın Türkçe okunması uygulaması başlatıldı. Bursa’da bu uygulamanın ardından 1 Şubat 1933 günü karşı gösteri düzenlendi. Atatürk derhal Bursa’ya geldi ve 5 Şubat 1933 günü akşam yemeğinde ünlü Bursa Nutku’nu söyledi. 6 Şubat 1933 günü Anadolu Ajansı’na yaptığı açıklamada da ezanın Türkçe okunmasının “mahiyeti esasen din değil, dildir” dedi ve şöyle devam etti: “Kati olarak bilinmelidir ki, Türk milletinin milli dili ve milli benliği bütün hayatında hâkim ve esas kalacaktır.” (**Atatürk’ün Bütün Eserleri ATABE**, Cilt 26, Kaynak Yay., İstanbul, 2009, s.120)

7 Şubat 1933 günü de İstanbul’da (Evkaf Müdüriyeti’nin tebliğiyle) bütün camilerde ezan ve kamet Türkçe okunmaya başladı.

Demokrat Parti’nin 1950 yılında iktidara gelmesi sonrasındaki ilk uygulamalarından biri, ezanın Arapça’ya döndürülmesi oldu.

## **GIYSİLER**

3 Aralık 1934 gün ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun ile din adamlarının sokaklarda cüppe ve sarık gibi giysilerle dolaşması yasaklandı. Yasanın 1. maddesi şöyleydi: “Herhangi din ve mezhebe mensup olurlarsa olsunlar ruhanilerin mabet ve ayinler haricinde ruhani kisve taşımaları yasaktır.”

Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanununun Tatbik Şeklini Gösteren Nizamname de 18 Şubat 1935 günlü *Resmî Gazete*’de yayımlandı. Bu nizamnamenin 2. maddesiyle “ruhanî kisve” kavramına açıklık getirildi: “Her din ve mezhebin ruhanilerini ayırt ettirmek için kabul edilen her türlü kisve, alâmet ve işaret ruhanî kıyafet addolunur.”